

Клочков Ілля Володимирович,

кандидат філософських наук,

доцент Національного університету харчових технологій

**ПРОБЛЕМА КУЛЬТУРИ НАУКОВОГО МИСЛЕННЯ У
ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ ФІЛОСОФІВ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ**

Пам'яті Г. А. Заїченка

Ойкумену - країну істини і мудрості можна знайти у глибинах серця, пізнавальних горизонтах реальності, у спробі цілісної реконструкції філософського діалогу між сучасними мислителями і творцями поколінь минулої думки, як можливість подальшого збереження людиною відчуття світу, рідної культури, власного самоусвідомлення, творчості. Сьогодні в контексті реалій науково-технічного поступу, швидкоплинному перетворенні гносеологічного світу людини, філософія як цілісне буття гуманітарних наук намагається вирішити питання, пов'язані з подальшими трансформаціями інформаційних ідеалів розумової діяльності людини і автентичною творчістю культури думання. Зовсім іншого смислового навантаження в умовах біологічно-екологічної, екологічної кризи набувають фундаментальні світоглядні категорії: "розум", "істина", "емпіричне дослідження", "прогрес науки". Науково-теоретичний дискурс через усунення епістемології як "в'язниці істини" (Л. В. Озадовська), перетворився у форму нового гносеологічного світогляду, де основною онтологічною характеристикою мислення виявилось позараціональне відношення до питань загальної теорії пізнання і питань науки про культуру, природу, аксіологічних вимірів гуманітарних дисциплін. Він зумів вивільнитися від метафізичних узагальнень неприйнятих особистістю, звільнити життєво-науковий дискурс із полону ілюзій [5].

Наукове мислення сьогодні переживає складні часи - перед ним постає дилема: навчитись вірити у світ, пізнавати, чи прискорювати темпи розвитку техніки: "Криза сучасної цивілізації пов'язана із антропоцентричною моделлю

культури. Новоевропейська історія, що базувалася на науково-технічному прогресі, коперніканстві, машинному виробництві та сциентичній раціональності, ствердила, однак, протилежне антропоцентризму бачення Космосу, в якому людина була малою піщинкою на фоні бездонного Всесвіту, тремтливим, за виразом П. Флоренського, полум'ям на "вітряних просторах тотальної безкінечності". Тим більш іронічною виглядає сучасна ситуація. Переживши трагедію єства, що перестало у новий час бути центром світу, людина разом із тим на межі третього тисячоліття потрапила у пастку власної величі, опинилася під тягарем тих непомірно великих завдань та функцій, які наклало на нього формування ноосфери, місія бути лідером життя на планеті, а може бути й у Всесвіті" [4]. Іншого значення набули проблеми, пов'язані з опануванням природно-соціальної дійсності співвідносно з ідеалами постнеокласичного типу раціональності. Духовно-практичні дослідження природи в умовах кризи імперативного всевладдя розуму над можливістю життя як пізнання, культури, творчості вільного духу, призвели до парадигмальних змін у структурі наукових співтовариств, окреслили необхідність відтворення інших світоглядних характеристик, духовних важелів буття людини.

Світ у сучасній науці виявився як дійсне співбуття, діалог людського серця з природою, іншими людьми, Богом (М. Бубер, Є. Левінас); поєднанням спонтанного творення матеріально-духовних речей, плінністю творчої еволюції, "пошуками втраченого часу", пам'яттю особистості, внутрішнім передчуттям власного життя, трагічним дискурсом самотньої духовної субстанції (А. Бергсон, М. Пруст, Б. Паскаль, С. К'єркегор), любов'ю, філософією вільного духу (Вл. Соловйов, Б. Вишеславцев, М. Бердяєв).

Тип наукової раціональності повинен сьогодні змінитися, вірніше переосмислити власні методологічні підвалини щодо пізнання світу, гносеологічних можливостей особистості, наблизившись до "таємності буття" (Г. Марсель), спробувати знайти відповіді на питання, що невід'ємні від внутрішніх пошуків людської душі, розуму, скласти шлях до мудрості, споглядання, етосу вшановування життя. Не треба забувати про те, що розвиток пізнавальних

можливостей мислення особистості, так само, як становлення дослідницьких програм, представлених як заперечення, недбалість по відношенню до аксіологічних вимірів соціокультурного буття у категоріях "влади", "егалітарності", "технократизму", здатен призвести до неминучої втрати історико-філософського, наукового досвіду поколінь, а отже перетворити дійсність на повторення, ізоляцію, дублікат формально-логічних дисциплін, спотворений світ поза-духовної, наукометричної свідомості.

На перших стежках розвитку людської цивілізації у другому тисячолітті перед соціальними, гуманітарними, технічними науками постає контроверза: бути чи мати, володіти чи створювати, підкоряти чи відроджувати. Все залежить від можливості не втратити віру у гармонію між пізнанням, духовним надбанням культур, мужності, щоб не створити умови практичного підкорення дійсності, фетишизувати суспільно-історичні, виробничі відносини у негативному сенсі ленінської діалектики.

Подолати відношення до антрополатрії (надмірне звеличення людини), знайти в собі сили протистояти ілюзорним уявленням інженерно-футуристичної можливості проектувати життя людства - завдання яке постає перед сучасною наукою. Успішне вирішення глобальних проблем, пов'язаних із розвитком наукової картини світу в контексті кризи гештальт-розуму, полягає лише у зміни уявлення про методологічні підвалини суворих емпіричних наук, віри в таємницю життя і силу творіння, від можливості залишити місце, свободу усьому живому на планеті, звернути пошукові напрями філософських наук у сферу людських переживань, турбот, сподівань. Розвиток проблем, пов'язаних із трансформацією світоглядно-теоретичних принципів гносеології, відбувався у вітчизняній філософії в контексті, ідей гуманістичної думки, через оновлення дискурсивних важелів діалектично-ідеологічної думки, яка з допомогою структури матеріалістичного розвитку історії (світ)' намагалась пояснити людину в цілому, ізольовано, у формі відчуженої сутності, поза дійсністю культурного минулого.

У середині 50-х. років ХХст., вітчизняна філософська думка потребувала

переосмислення власне категоріальної, програмної структури наукових досліджень, раціональної реконструкції логіки науки, постановки проблематичного кола питань світоглядного значення в контексті культури наукового мислення, взаємовідношення між практичним, теоретично-предметним рівнем пізнання, повернення до гуманістичних ідеалів класичної раціональної філософії. В контексті цих проблем були сформовані" напрями досліджень в яких повинна була визначитись істинна природа філософського дискурсу: співвідношення наукової культури мислення і духовного світу особистості.

Культура наукового мислення повинна була визначити свій внутрішній сенс у значенні, по-перше, як теоретичної переорієнтації принципів логіки, наукового мислення, і по-друге, через глибинне розуміння соціальних функцій науки у поступовому переході від позитивістсько-сцієнтованого тлумачення впливу типів формально-логічних знань на формотворення теоретичних і методологічних засад науково-технічного розвитку, до збагачення внутрішнього світу людини, життя в контексті такт;: філософських категорій, як "світогляд", "культура", "відчуження", "свобода", "необхідність", "гуманізм" тощо. *

У повоєнній українській філософській думці ХХ століття, вперше за радянські часи, була здійснена спроба переосмислення категоріальної структури філософських, природничих, соціальних дисциплін у життєвому, світоглядному значенні.

На протигагу позиціям постпозитивістських течій західної філософської думки, в Україні здійснювався перехід від структурних важелів діалектично-формальної, діаматівської логіки до смисложиттєвих принципів, теоретичних систем загально філософського знання в контексті етико-антропологічного зрушення, здійснилася спроба своєчасного переосмислення ідей, висвітлених у ранніх працях К. Маркса (у Москві відбувалася спроба нового прочитання марксистської спадщини Є. В. Ільєнковим, М.К. Мамардашвілі, у Києві ці питання були ґрунтовно дослідженні П.Б.Копні ним ("Вступ до марксистської гносеології", 1966 р.), зокрема нове бачення "Філософсько-економічних

рукописів 1844 року", можливість визначити природу наукової діяльності у руслі розуміння науки як сукупності інтегруючих структур, "описюваючих реальність" (С. Б. Крѣмский) [7].

Філософія набувала іншого значення у світлі екзистенційного, гносеологічного бачення ролі наукового, теоретичного знання у сучасному світі (вперше за часи радянських ідеологічних лещат у Союзі була утворена школа логіки у Києві, правозвісником і головою якої став П. В. Копнін). Завдяки цим зусиллям був здійснений поворот щодо гуманістичного, антропологічного дискурсу у науковому світі, наближення до взірців західноєвропейської думки. Світоглядно-антропологічні пошуки київської школи логіки здійснились в наступних напрямках світопояснення:

- тяжіння до гуманізованої онтології, розгляд особливостей буття крізь призму архітектоніки людського способу буття у культурі;
- наближення до екзистенційної. антропології (з персоналістичним ухилом);
- розробка у п'ятидесяті роки гуманізації методологічного інструментарію філософування, внаслідок чого останнє поступово насичувалось феноменально-екзистенційними ідеалами [12].

Антропологічний, методологічний поворот у філософії 50-60-х.рр., здійснювався через встановлення взаємовідношень між світоглядними, технічними дисциплінами в руслі екзистенційного, гуманістичного, науково-теоретичного світопояснення.

Період, коли діалектика, теорія пізнання були сформовані в контексті антифілософії К. Маркса, час, коли у ідеологічних коридорах встановленої радянської ідеології думки, фундаментальним принципом залишався розвиток ідеалів людського розуму, під зовнішнім тиском необхідності історичного минулого класової боротьби в цілому, наша історико-філософська думка потребувала нових теоретичних змін, і власне переходу до категоріальних відношень, які б могли визнати актуальність дослідження власне життєвого досвіду людині і природи світу.

У перших спробах змінити акценти гуманітарних, природничих, соціальних наук від обтяжливих категорій історично-економічної діалектики, був зроблений крок до оновлення теоретичної, методологічної структури наукових досліджень, спрямованих на пояснення світу і людини, в контексті антропософії К. Маркса, що мислився як спроба повернення до ідеалів гуманістичного світобачення: "А для цього треба було, передусім, відмовитися від "пролеткультового антропоцентризму", повернутись до того образу людини, що принаймні з добрими намірами передбачав урівноваження екстравертної активності людин# її інтровертним багатством, рівнем духовності, моральності тощо. Належало також переглянути ту одномірну модель людини, яку впроваджували упродовж десятиліть у масову свідомість. Треба було також поновити в правах діалектичну багатомірність філософських розмірковувань замість катехізової спрощеності, лінійності та інше" [8].

50-ті роки ХХ століття радянські філософи В. П. Рожин та М. Руткевич запропонували концепцію цілісного діалектичного методу: діалектика розглядалась як поєднання логіки та теорії пізнання, в значенні єдиної філософської науки (діалектичної логіки), концепцію критикували П. В. Копнін, Б. М. Кедров. Вони запропонували інтерпретувати ці визначення як конкретні; діалектичне, на їх думку, повинне було включати можливість розрізнення та диференціації. Основним моментом цих досліджень виявилася необхідність створення більш доцільної системи гносеології в контексті взаємодії суб'єкт-об'єктних характеристик. Діалектика інтерпретувалась як загальна теорія розвитку гносеології (діалектика результатів пізнавальної діяльності, діалектика загальних форм, законів мислення).

Дослідження філософських проблем-здійснює Інститут . філософії АН України, Інститут суспільних наук АН України (м. Львів), філософський факультет Київського університету імені Тараса Шевченка.

Перший у філософській літературі повоєнних років (початок 60-х) питання: логіки розглянув П. В. Копнін, створивши цілісну концепцію сучасного наукового мислення, започаткувавши ідею комплексної науки у формі

структурно визначених етапів і рівнів пізнання, проблеми об'єктивації знань, діяльнісні характеристики суб'єкта наукового пошуку.

Він досліджував проблему наукового пізнання у контексті діалектичних змін логічного змісту теорії, діяльності суб'єкта наукового пошуку: "П.В.Копнін; започатковує безконфліктне вирішення проблеми, обґрунтовуючи необхідність раціональної віри" [11]. Ним була здійснена спроба синтезувати проблемне поле питань діалектичної теорії з структурним перетворенням сучасної формально-логічної теорії, визначивши вирішальну роль, яку повинна відіграти діалектична теорія по відношенню до світоглядного значення антропологічної концепції. На його думку, у процесі розвитку наукового світогляду відбувається постійне перетворення, оновлення категоріальної структури, вибір методів дослідження, практична апробація даних, можливість створення більш реальних і перевірених умов для подальшого розвитку знання: "Завдання філософії полягає у відкритті нових загальних закономірностей руху, що у якості усталених принципів діють в природі, історії людського суспільства, мисленні" [1].

Наскрізною темою філософських, методологічних пошуків гуманітарних і природничих наук він вбачав співмірність, яка може існувати в історичному розвитку науково-світоглядних принципів, рівнів теоретично-практичної діяльності людини. Філософія існує у двох взаємодоповнюючих принципах: створенні загальної теоретично-світоглядної науки й у вигляді історіософських знань. Питання про природу, зміст філософського знання, функціонування категоріального апарату певних історико-культурних, концептуальних визначень природи та еволюцію законів мислення повинні набути належного значення у практичній діяльності. Поза цією характеристикою уявлення щодо цілісного утворення програми методології і, власне, цобудова логіки наукових досліджень - неможливі. Філософії як загальної сфери знань не існує, оскільки існують лише деякі часткові положення, що декларують саме зміст, призначення її як комплексної науки про світ і людину (наприклад: роль філософії у світлі ідей Постмодерну, в контексті оновлення методологічної структури, культури

мислення, повинно визначити життєві обереги щодо розвитку природи і людини, яка була запропонована П. Козловські [2].

Культура науки

Визначальні риси	Модерн	Постмодерн
Наукове розуміння	Сцієнтичні визначення картини світу (наукова картина світу як така)	Критичне, інструментальне
Наукові методи	Об'єктивне пояснення світу або природи	Розуміння та пояснення особи (герменевтика або екзегетика проблеми буття; аналітика проблеми існування як ось-тут-буття)
Відношення метафізики	Визначення науки як центру метафізики (І. Ньютон, Г. Ляйбніц, Р. Декарт)	Свобода від метафізики (філософський плюралізм, полідискурсивність, полісемантичність; радикальна відмова від соліпсизму, авторитаризму та монізму)
Форма знання	Науковий монізм, соліпсизм, Науковий авторитаризм і планування	Багатоманітність форм практичного, освітнього і релігійно-містичного досвіду (відмова від гранд-нарративів; конструктивний діалог між культурними та субкультурними спільнотами)

Філософія не репрезентує готові моделі, шаблони розвитку життя, які природничі і соціальні науки перетворюють у власному розумінні, відбудовуючи універсальну картину світу, де кожна наукова дисципліна повинна визначити власне положення людини, природи, універсальних категорій. Філософія на сьогодні потребує творчого оновлення сфери

категоріальних, семантичних структур, збагачення культурологічно-світоглядного змісту власних теоретико-гіпотетичних положень, залишити у центрі уваги розвиток життєвої, наукової культури мислення в історичному досвіді духовного виробництва людини. Понятійний зміст науки не повинен протистояти життєвому досвіду людини.

На думку П. В. Копніна, наука визначає напрями пошукових досліджень не у формі загального, дзеркального відображення дійсності, а в значенні моменту практичного, цілеспрямовано-раціонального відношення людини до навколишнього середовища, через взаємозумовленість, не протиставлення категоріального змісту наукового дослідження, світогляду людини (предметно-практична форма світоглядної характеристики в контексті філософії неомарксизму). Логіка та методологія пізнання відкриває нові можливості з розвитком ідей некласичної наукової картини світу, зміною цінності, ролі наочного образу у сучасному природознавстві, по іншому визначає: онтологічний статус процесів природно-соціального середовища. В розвитку наукового пізнання слід вирізняти рівні взаємодії емпіричного та теоретичного рівнів.

Для відтворення логіки наукового дослідження створюється категоріальний зміст, центральним ядром якого виявляється поняття наукової проблеми, наукового факту, теоретичної системи: "Філософія ж постає не лише як метод, як логіка, як наука про загальні закони, але ж філософія має своїм предметом також людину в її проекції буття у майбутнє. Класична філософія, отже вчення про науку, філософія людини, в її осягненні, проекціях буття людини не є і не може бути наукою"[13]. П. В. Копнін здійснив своєчасний для теорії діалектичного розуму перехід до переосмислення власне категоріального апарату науки, структури наукового дослідження, становлення ідеї як сутності діалектичного поєднання прагнення науки до об'єктивної істини у спробі відбудувати цілісну, раціональну теорію, яка б ґрунтувалася на ідеалах істини, краси, свободи.

Ідея комплексної науки є наскрізною темою творчості П. В. Копніна:

виникнення науки, яка в цілому намагається прояснити сутність світу, з плином часу проходить чітку диференціацію, розпадаючись на різні напрями досліджень.

Завдання філософії - відкриття законів трансформацій природнього, соціального, історичного та. перш за все, духовного плину буття, в історії розвитку людини як феномену культурної дійсності. Пізніше в українській філософії відбулося повернення до онтологічних і гносеологічних підвалин процесу наукового дослідження, трансформувавшись у системі духовно-практичного опанування дійсності: "Проблема світоглядно-антропологічної переорієнтації філософії, розроблена у 1968-1969 рр., започаткувала багаторічне вивчення українськими філософами суті світогляду, як способу людського самовизначення у структурі буття, етапів історичної генези світоглядної свідомості, її категорійної структури, співвіднесення останньої з іншими формами категоризації" [9].

Починаючи з 70-х років ХХ століття, центром уваги представників української філософської думки стають проблеми співвіднесення наукового світогляду і методологічних функцій філософії зі структурою дослідницьких програм, спроби експлікації категорій діалектичної взаємодії, логіки та антропології. Розвиток ідей теоретичного мислення трансформувався у дослідницьку програму, спрямовану на внутрішній розвиток категоріальної системи логіки, методології соціально-гуманітарних наук. Розробку цих проблем очолив директор Інституту філософії АН України, В. І. Шинкарук. Він досліджував питання теорії діяльності, розвиток ідей світоглядної функції філософського пізнання, духовно-практичної діалектики розуму. Переосмислення світоглядного змісту матеріалістичної діалектики, структури категоріально-наукового мислення, виявило сутність основних концепцій формування філософсько-антропологічних знань, обґрунтування діалектико-матеріалістичного принципу практики, форм суспільно-історичної раціональності, фундаментальне опосередкування людської діяльності, можливість евристичної саморефлексії, диференціацію питань

соціально-культурологічного значення у вирішенні проблем логіки і методології науки, природознавства (основні теми, які набувають всезагального значення: "Світогляд та наукове пізнання", "Природознавство в системі культури") [14]. Програмні дослідження, пов'язані з аксіологічною інтерпретацією соціокультурного феномену буття людини в історичному, технологічному розвитку суспільства, виявили в українській філософській думці необхідність у реформуванні антропологічних категорій, у значенні ідеалу людини з традиціями і вірою в життєвий розум. Традиції класичного раціоналізму в контексті ідей екзистенційної, фундаментальної антропології, визначили можливість відтворення дискурсу свободи волі особистості, автономію розуму, герменевтичне осягнення історичного контексту розвитку феномену української, духовної культури. Завдання філософії як світоглядної онтології визначалось у розробці теорії гуманістичної діалектики як досконалої епістемологічно-етичної сфери духовно-життєвого досвіду. Перетворення відношення: суб'єкт - об'єкт - відображення - предметне середовище у світлі цілісного ставлення до світу, природи, людського духу, теоретичних принципів різних міждисциплінарних програм відтворилося в ідеї комплексної науки, не перетворившись на функціональне визначення, а досягнувши рівнів субстанціональних, етичних характеристики світу культури, мистецтва, релігійного досвід}', історії. Вона осмислює світ не у всезагальності ізольованих субсистем, методів формально-логічних законів рецепції "розуму-шаблону", а повертається до умов трансцендентального досвіду людини, що в основному визначає сутність переорієнтації логіки наукового мислення до проблем соціального значення, роль творчого суб'єкт}' пізнавальної діяльності, рівень рефлексії, самосвідомості, ось-тут-буття.

Філософи України набули значного доробку щодо обґрунтування специфіки філософсько-світоглядного і наукометричного підходів пізнання, розробки проблем феномену теоретико-практичного буття людини, діяльності, які відрізняються від психологічного, системного, конкретно-

соціологічного, а також вузько гносеологічного підходу. В цей час друкуються праці: "Діяльність і структура філософського знання" (М. О. Булатов), "Людська діяльність-пізнання-мистецтво" (В. П. Іванова). Внутрішній зміст людської діяльності визначається через протистояння світу людському середовищу}, а конфлікт долається через створення предметного середовища, коли світ людини не протистоїть природній дійсності (духовна гармонія). Вчені аналізують закономірності історичного розвитку особистості, процесу її духовного саморозкриття в контексті гуманістичних ідей західного філософського раціоналізму: діалектика діяльності і культура, світоглядні виміри особистості, імператив людськості та філософсько-антропологічний дискурс.

Особливе місце посідає обґрунтування соціокультурної зумовленості сутності особи, гуманізації людського буття, певна онтологічна автономія особи щодо суспільства, її особливість у сприйнятті моральних та соціальних норм: "філософи-шістдесятники звернулися до гуманістично-екзистенціальних мотивів раннього К. Маркса.

З невеличкого гуртка перших учнів П.В. Копніна на рубежі 60-70 рр. сформувалося кілька напрямів творчого розвитку української філософії: група логіків, група світоглядно-гуманістичних проблем, група загальної історико-філософської теорії, група з проблем української історії філософії" [3]. У 1968-1969 роки були означені розробкою, переосмисленням загально-філософського, світоглядного зміст} матеріальної діалектики, поверненням до екзистенційної структури світогляду. До наукових досягнень Київської школи логіки слід віднести праці М. В. Поповича: "О философском анализе языка науки" (1966)," Логіка і наукове пізнання" (1971), "Философские вопросы семантики" (1975); С. Б. Кримського "Генезис форм та законів мислення" (1964); П. Ф. Йолона "Системність наукових знань і дійсність" (1967); Є. Леднікова "Проблема конструкторов в анализе научных теорий" (1966). Були створені праці світоглядно-методолічного значення, підготовку яких очолив В. І. Шинкарук: це колективна монографія "Человек и мир человека" (1977), а

потім спільна праця з О.Іяценко "Гуманизм диалектико-матеріалістического мировоззрения" (1984); В. Ф. Чорноволенко "Мировоззрение и научное познание" (1980); В- Г. Табачковського "Критика идеалистических интерпретаций практики" (1976); ОІЛценко "Целеполагание и идеалы"(1977); М. Ф.Тарасенко "Філософські аспекти відношення людина-природа"(1975); "Природа, технологія, культура" (1985), М.В.Поповича "Похід проти розуму"(1960), І.В. Бичка "На філософському роздоріжжі" (1962), "Познание и свобода" (1969)," В лабиринтах свободы" (1976) тощо [6].

Філософсько-наукова палітра цього періоду розвитку української філософії освітлювала, у першу чергу, проблеми антропологічної науки, феноменології, теорії соціальної взаємодії, філософії історії, екзистенціального світопрояснення буття особи, логіки та семантики, розробляючи концепції автономії і цілісності науково-пошукових процесів; в цей період набувають іншого значення, питання українського культурологічного тезауруса.

У 1966 році, вперше за період радянського диктату, було видано "Нарис історії філософії на Україні". По іншому проблеми суспільної онтології мислились у контексті сучасних питань розвитку, таких як кібернетика, синергетика, науково-технічна революція, невідворотні глобальні перетворення у сфері духовного самоусвідомлення - філософії розуму та екзистенційного передчуття світу, здійснюючи експлікацію теоретико-практичних вимірів до внутрішнього духовного пошуку особистості, проєкції можливих перетворень розуму через трансцендентність буття і культурного досвіду власної історичної долі: "Започатковуючи в шістдесяті роки антропологічний поворот у вітчизняній філософії, ми відштовхуємося від моло-домаркситського ідеалу людини як суб'єкта світовідношення, що перетворює та освоює довколишній світ і самого себе, розвиваючи свої сутнісні сили безвідносно до будь-якого заздалегідь встановленого масштабу. Даний ідеал виник у марксизмі не з "доброго дива", а був запозичений з новоевропейської гуманістичної традиції" [10].

Повертаючись до основної думки цієї статті про умови сучасного поступу наукової культури мислення, необхідно звернути увагу на те, що вони повинні

наблизитися до першоджерел екзистенційного світопояснення, визначивши альтернативи розвитку дослідницьких програм "філософії як мудрості та любові до світ}"", переосмисливши принципи раціонального перетворення навколишнього середовища, спробувати здійснити духовне відродження - просвітлення людської думки. Повернення до розробки питань конкретної онтології світ)', аксіології загально-людських і життєвих сподівань, цілей - основне завдання філософії епохи поза технократичного розуму. Духовна культура мислення створюється лише як момент поєднання цілісних світоглядних характеристик особистості, не відстороненої від піклування про природно-історичний розвиток дійсності, не взагалі, в межах ізольованих теоретичних положень, а через діяльнісно-духовне пізнання окремої людини, ноетичне споглядання, здатність вібрати смисло-життєві цінності інших людей - ідеал християнського вшановування природи, духовного збагачення, творчої діяльності.

Сучасна культура наукового, буденного мислення повинна повернутися до історії, традицій, повірити у можливий конструктивний діалог між різними галузями практично-соціальних наук і внутрішнім світом людини, природою. Богом. У другому тисячолітті необхідно захистити світ і людину від самознищення!

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Копнин П. В. Диалектика как логика. - К.: КДУ, 1961. – с 18.
- 2.Козловски П. Культура Постмодерна. - М: Республика, 1997. – с 57.
3. Кримський С. Б. Феномен діяльності як предмет філософського аналізу. // Антропологічні ідеали Київської школи логіки та реалії постмодернізму (до 70-річчя ОлександраЯценка).- К.,1999.
- 4.Крѣмскій С. Б. Парахонскій Б. А., Мейзерскій В.М Эпистемология культуры. Введение в обобщенную теорию познания. - К.: Наукова думка. 1993. - с.9.
5. Лук'янець В.С., Кравченко О.М., Озадовська Л.В.. Сучасний науковий дискурс: Оновлення методологічної культури. - К. 2000. - с. 3.

6. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні.-К.: Вища школа, "Знання", 1999.
7. Пути формирования знания в современной науке. - К.: Наукова думка, 1983.
8. Табачковський В. Г. Філософський образ світу та національна самосвідомість. // Феномен української культури: методологічні засади осмислення. - К.,Фенікс,1996. - с.221.
9. Табачковський В. Г. Антропологічний поворот філософів шестидесятників у персоналіях: В.Шинкарук.// Філософсько-антропологічні читання. – К., 1998.
10. Табачковський В.Г. Світоперетворення: силогізм чи робота у контексті? // Антропологічні ідеали.: Київської школи логіки та реалії постмодернізму (до 70-річчя Олександра Яценка).- К., 1999.
11. Чорний О.О. Проблема віри в українській філософії. // Філософські читання пам'ятті Павла Копніна (4-5 жовтня 1997 року). - Ін-т філософії НАН України, Філософський факультет Київського університету імені Т. Шевченка . / Відп. ред., А. Є. Конверський. - К., 1997. - с. 114.
12. Шинкарук В.І. Методологічні засади філософських уявлень про людину // Філософська антропологія: еіезистенціальні проблеми./ В.І.Шинкарук, В.Г. Табачковський, Г. І. Шаладенко та інш.- НАН України, Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди .-К.: Педагогічна думка, 2000. – с. 5-6.
13. Шинкарук В.І. Про одну спірну тенденцію в Копнінському розумінні філософії // Філософські читання пам'ятті Павла Копніна (4-5 жовтня 1997 року).- К.: Ін-т філософії НАН України, філософський факультет Київського університету імені Т. Шевченка, 1997. – с. 7.
14. Владимир Илларионович Шинкарук [Ученый в области философии] / Сост. Л.Т. Иваненко; Авт. вступ. ст. В.Г. Табачковский] - К.: Наукова думка 1988. - с. 13.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ДАНІ

Автор: Клочков Ілля Володимирович, Клочков Ілля Володимирович, Klochkov Iliia Vladimirovich.

Назва документу: Проблема культури наукового мислення у дослідженнях українських філософів другої половини ХХ століття; Проблема культуры научного мышления в исследованиях украинских философов второй половины ХХ столетия; A problem of the development scientific culture is the research of Ukraine's philosophers in the second part of ХХ century.

Ключові слова: логіка науки, наукове знання, методологія науки; логика науки, научное знание, методология науки; scientific lodgic, scientific knowledge, methodology of science.

Анотація (реферат): Стаття присвячена комплексному розгляду проблеми розвитку наукової культури в контексті творчості українських мислителів другої половини ХХ століття; Стаття посвящена комплексному рассмотрению проблемы развития научной культуры в контексте творчества украинских мыслителей второй половины ХХ столетия; Article dedicated to the complex review of the problem developments scientific culture in context of works philosopher's a second part of ХХ century.

Дата публікації документа та джерело: **Філософія, культура, життя.** Міжвузівський збірник наукових праць. – Д.: Дніпропетровський державний фінансово-економічний інститут, 2002. – 250 с. – Вип. 19. – С. 226–235.

Факультет, кафедра: Факультет бродильних і цукрових виробництв, кафедра філософії.